

Esâsî'nin *Kaside-i Bürde Tercümesi***Vesile ALBAYRAK SAK¹****APA:** Albayrak Sak, V. (2019). Esâsî'nin *Kaside-i Bürde Tercümesi*. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (16), 343-273. DOI: 10.29000/rumelide.618956**Öz**

Milattan önce V. yüzyıla kadar uzanan, Arap edebiyatının en parlak devrini oluşturan Cahiliye devri şiiri kaside, Arap şiirinin bilinen ilk ve en köklü nazım şeklidir. Kaside, Muallakat adı verilen ilk örneklerinden başlayarak edebiyatımıza intikal edinceye kadar birçok tecrübe geçirmiştir. Kaside-i Bürde ve Kaside-i Bür'eler ise Hz. Peygamber'i anlatan ve toplumda ma'kes bulan eserlerin başında gelmektedir. Ka'b b. Züheyr'in şiirine Hz. Peygamber'in hediye ettiği "hırkaya" istinaden Kaside-i Bürde, Busîrî'nin Hz. Peygamber'i rüyada görme sevinci ile derdinden kurtulması, "iyileşme" sine istinaden de Kaside-i Bür'e olarak anılsa da bu kasideler literatürde Kaside-i Bürde olarak tanınmaktadır. "Bedfiyyât" isminde yeni bir tür oluşturacak şekilde edebiyatı etkileyen Busîrî'nin bu eserinin çoğu Arapça olmak üzere edebiyatımızda birçok tercüme, şerh ve tahmisleri bulunmaktadır. Üzerinde çalıştığımız Esâsî'nin eseri de bu tercümelere biridir. Hayatı, eserleri hakkında tezkire ve biyografik kaynaklarda ismine rastlayamadığımız şair hakkında bilgiler yok denecek kadar azdır. "XVIII. Asır divan şairi, medrese mensubu" gibi birkaç kaynakta verilen bilgiler de tahminden öte geçmemektedir. Hakkında pek çok soru aydınlatılamasa da Esâsî isminin mahlası olması kuvvetle muhtemel olan şairin iyi yetiştirilmiş Arapça ve Farsçayı bu dillerden çeviri yapabilecek kadar iyi bilen bir âlim olduğunu söyleyebiliriz. Esâsî de bu manzum Kaside-i Bürde tercümesinde tıpkı diğer şairler gibi eserin aslındaki manayı muhafazaya çalışmış, Hz. Peygamber'e olan sevgisini bu eseriyle ortaya koyarak dinî-tasavvufî edebiyatımızın zenginleşmesinde rol oynamıştır. Çalışmamız şuara tezkirelerinde ismi geçmeyen Esâsî hakkında az da olsa bilgi vermeyi ve onun Hafız Hüseyin b. Ali'nin Busîrî'nin Kaside-i Bürde'si ve ona yazılan tahmis ve tercümeleri topladığı kitabındaki Kaside-i BürdeTercümesini ilim âlemine sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Kaside, Kaside-i Bürde, Kaside-i Bür'e, Esâsî, tercüme.***A Translation of Kaside-i Burde by Esâsî*****Abstract**

Cahiliye Age's poem kaside is the first and the most radical verse type of Arabic Poetry, has rooted till the 5th century BC which consists of the most brilliant age of Arabic Literature. Kaside has experienced so many changes until it takes place into our literature by starting from its first samples called Muallakat. The Arabic literature has gotten into a new turning point due to the ayahs revealed from God to the Prophet Muhammad at the onset of the seventh century. During this period almost every phase of life has been re-organized and the qasida, written for a definite purpose, has been assigned to praise the prophet Mohammad. Since then, many literary works, within the tradition of writing in verse telling about the prophet Mohammad, reach the climax of lyricism. Kaside-i Bürde and Kaside-i Bür'es are the leading works that tell about the Prophet and have the most interest in the community.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi ABD, Türkçe Eğitimi BD (Konya, Türkiye), albayrak_vesile@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0001-5343-1099 [Makale kayıt tarihi: 19.07.2019-kabul tarihi:19.09.2019; DOI: 10.29000/rumelide.618956]

Although people call Ka'b b. Züheyr's poem, inspired by mantle of the Prophet and bestowed to him by the Prophet, and to Busîrî's poem, inspired by his recovery, getting out of his troubles with the joy of dreaming the Prophet, the *Kaside-i Bürde*; these qasidas are known as *Kaside-i Bürde* in literature. This work of Busîrî affecting the literature leading to a new kind to be created called *Bedüyyât* has many translations, paraphrases and tahmises, most of which is in arabic. This study is one of Esâsî's these translations. There is almost no information about Esâsî in biographies. A couple of sources define him as the eighteenth century Ottoman poet, a madrassah member; but these are just guesses. Although we can not answer many questions about him, we can say that it is highly probable that Esâsî is the pseudonym of the poet who was a well educated scholar and he knew Arabic and Persian so well that he could even make translations in these languages. Esâsî, just like other poets, impressed by the Prophet that inspired our literature both as a human being and a Prophet as well, revealed his love of the Prophet through his translation of *Kaside-i Bürde*, and he helped our religious and sufi literature develop. Our study aims to give a little information about Esâsî, which is not mentioned in his tezkires, and to present his *Kaside-i Bürde* Translation in his book, where he collects the interpretations and translations written by Hafız Hüseyin b. Ali Buss Busîrî and the interpretations and translations written to him.

Keywords: *Kaside*, *Kaside-i Bürde*, *Kaside-i Bür'e*, Esâsî, translation.

Giriş

Şiir Arapların dışarıdan almayı kendi geliştirdikleri bir bilimdi. Toplumsal yapısı özde kabileci olan Araplarda şair için kabile üyeliği her türlü değerün üstündeydi. Zira Arap geleneğinde şair sıradan bir insan ya da söz ustası olmayıp aynı zamanda varlığın ötesinden haber getiren insanüstü güçlerle gelişmiş, imtiyazlı bir seçkindi (Izutsu, 2013: s.21). Çünkü şair şiiri ve diliyle kabilesini o türlü savunurdu ki bunu kılıcı ve süngüsüyle bir süvari o ölçüde başaramazdı. Şiirin ve şairin Arap toplumundaki etkinliğini şuradan anlayabiliriz ki bir kere şair toplumun aşağı halli, namsız, nişansız bir ferdiyi övdü mü onun şanını yüceltir, öbür yandan şerefli bilinen ünlü kişileri de kötüledi mi onları aşağılayan şiirler söyledi mi etkisini hemen gösterirdi (Çelebi, 1997: s.165-166). Bir kabileden ünlü bir şair ortaya çıktı mı öbür kabilelerden heyetler gelir, o şairi tebrik ederlerdi. Sonra o kabile gösteriler düzenleyerek hayvanlar keser ve herkese yemekler yedirirdi. Söze ve şaire verilen önem sebebiyle Arap şiiri daha ilk asırlarda yetişen büyük şairler tarafından işlenmiş, birçok nevilere ve kollara bölünmüş, dinî, ticarî panayırda yapılan şiir yarışmaları sonunda yedi askı (seb'a-i muallaka) sahipleri olarak tanınan ünlü şairler ortaya çıkmıştır (Çağatay, 1957: s.137). İslam öncesine ait bu şiirler gerek beyit, vezin, kafiye gibi biçimsel yönleri ve gerekse muhteva hususuyla yani içerik yönüyle Arap şiirinin en gelişmiş formu olan *kaside* şeklindeydi.

Cahiliye devrinden Hicret'in ilk yıllarına kadar Arap şiirinde görülen başlıca iki nazım şekli olan ve ani ilhamların etkisiyle irticalen söylenen "recez" sonraki yüzyıllara pek az örnekle ulaşabilmiş, muallakaların nazım şekli olan *kasideler*se ününe ün katmıştır. Cahiliye devrinin en büyük şairi olarak kabul edilen İmrü'l-Kays'ın muallakasından en genç şair Hâris'inkine kadar aşağı yukarı aynı ortak özelliklere sahip olan bu *kasideler* kahramanlık, içtenlik ve göçebe kültürünün bütün özelliklerine sahiptirler (Çavuşoğlu, 1986: s.107). Herkesçe uyulması zaruri ve belli bir kompozisyonu bulunan uzun bir manzume şekli olan bu *kasideler* üç esas kısımdan müteşekkil idiler. Başta yer alan nesib, şairin sevgilisinin çadırının bulunduğu yeri dolaşmasını, orayı terk edilmiş bulunca da üzüntülerini ifade ettiği kısımdır. Daha sonra övmek üzere yola çıktığı şahsın yanına varmak için yapılan seyahat ile bu esnada karşılaşılan güçlükler dile getirilir. Çölün ilgi çekici tasvirleri, dehşet veren sahneleri, binek

hayvanlarının durumu bu kısımda tasvir edilir. Nihayet kasidenin gaye kısmı gelir ki bu da şiirin, adına söylendiği şahsın methini ihtiva eder.

Arap edebiyatı M.VII. asrın başlarında, tarihin en mühim dönüm noktasındaydı. Hz. Peygamber'e 610 yılında inmeye başlayan Kuran ayetleriyle, bu edebiyatta yeni bir döneme girilir (Furat, 1996: s.107).

Cahiliye devri artık duygu, düşünce ve değer hükümleriyle geride kalır. Hayatın hemen her safhası Kuran'a göre yeniden tanzim edildiğinden duygu, düşünce ve dilde değişiklikler tabiidir. Vicdana, akla ve duygulara hitap eden ayetler, Müslümanlarda, davranışları Allah'ın arzu ve emirlerine göre ayarlama düşüncesini yerleştirir. Ve bir amaç uğruna yazılan şiir olan kaside Hz. Peygamber'in övgüsüne tahsis edilir. Abdullah b. Revaha, Hassan b. Sabit, Ka'b b. Malik, Ka'b b. Züheyr gibi Peygamber şairlerinin öncülüğünde (Alan, 2014:s. 455) bir Peygamber edebiyatı başlar. Bu edebiyatta bu tahsis edilmişteki sebepler şüphesiz Hz. Peygamber'in şefaatine mazhar olmak ve " en sevgili "ye layık bir armağan sunmaktır. Bu sebeple İslam dünyasında dinî eserlerin manzum hâlde yazılması geleneği içinde çeşitli edebî tür ve şekillerde birçok eser ortaya konmuştur. Ezberleme ve akılda tutmanın ön planda olması gibi sade bir amaca dayanan bu metod dinî konularda birçok edebî eserin yazılmasına zemin hazırlamıştır (Eliacık, 2009: s.15-17). Na't, Esmâ-i Nebî, Sîre (siyer), Mevlid, Hilve (şemâil-i şerîf), Ahlaku'n-Nebî, Mirâc-nâme-Mirâciyye, Mu'cizât-ı Nebî, Gazavât-ı Nebî, Hicretü'n-Nebî, Vefâtü'n-Nebî, Şefâat-nâme, Bi'set-nâme, Kırk Hadis, Yüz Hadis, Bin Hadis, Tıbb-ı Nebevî, Kaside-i Bürde ve Kaside-i Bür'e tercüme ve tahmisleri (Yeniterzi, 2010: s. 94) gibi Hz. Peygamber'i anlatan ürünlerle lirizmin doruğuna ulaşılır ve bu eserler toplumda ma'kes bulur.

Bu eserler arasında yer alan Kaside-i Bürde ve Kaside-i Bür'e'ler sadece İslam dünyasında değil Batı'da da ilgiyle karşılanan eserlerdendir. Kaside " Bâned Suâdü Kasidesi" veya " Kaside-i Lâmiyye" olarak da isimlendirilmektedir. Babası meşhur Muallaka şairlerinden Züheyr b. Selma olan Ka'b'ın kardeşi Büceyr de bir şairdir. Mekke'nin fethinden sonra ve İslam'ın iyice yayılmaya başlaması yüzünden Ka'b'ın hayatı her gün biraz daha zorlaşıyor zaman onu Resulullah'ın hükmüne yaklaşıyordu. Ka'b'ın imana kavuşacağı hususunda ümidini hiç kesmeyen kardeşi Büceyr, bizzat Resulullah'a onun Müslüman olması hâlinde affedilip affedilmeyeceğini sordu. Olumlu cevap alınca da bunu bir mektupla Ka'b'a bildirdi. Tanınmamak için tebdil-i kıyafet eden Ka'b, Medine'ye geldi. Mescidde Resulullah'ın huzuruna çıktı. Önce eman talebinde bulundu. Bu isteğinin kabulünden sonra da kimliğini açıkladı. Müslümanlardan hiddetlenenler oldu, fakat Resulullah onun bağışlanıp güvence aldığını belirterek kendilerini teskin etti. Bunun üzerine Ka'b, sevgilisinin gidişinden bahseden ve " Bâned Suâd " sözleriyle başlayan kasidesini okumaya başladı:

"Suâd benden uzaklaştı, kalbim şimdi hüznü.

Onun arkasında perişan, fidyesi ödenmemiş, elleri zincirlerle bağlı hâlde...

Suâd yok artık, ayrılık sabahı kabilesi ile göç ederken,

Sürmeli gözlerinin mağrur ve müstağni bakışlarıyla inleyen bir ceylan gibiydi." (Kademoğlu, 2000: s.278).

Şair, geyiğe benzettiği sevgilisi Suad'ı anlatarak kasidesini okumaya devam etti; devesinden bahsettikten sonra sözü Resulullah'tan korkusuna ve af talebine getirdi.

Resulullah kendisinden ışık alınan bir nurdur. O, Allah'ın itina ile yapılmış ve kınından çıkarılmış kılıcıdır.

Mısraları okununca, Peygamberimiz çok duygulanmış ve sırtından çıkardığı bürdesini (hırkasını) Ka'b'ın omuzlarına koymuştur. Bu hadise sebebiyle söz konusu kaside “Kaside-i Bürde” adıyla meşhur olmuştur. Bu emsalsiz hediyeyi ömrü boyunca titizlikle koruyan Ka'b b. Züheyr, Emevi devrinde Muaviye'nin teklif ettiği on bin dirhem karşılığında dahi hırkayı satmamıştır (Kademoğlu, 2000: s. 279).

Tamamı 57 veya 59 beyit olarak değişen kasidenin 38 beyitlik nesib bölümünden sonraki beyitlerde Hz. Peygamber'e övgü yer alır.

İşte Ka'b b. Züheyr ve Hassan b. Sâbit'ten itibaren İslam dünyasında yetişen şairler, deha ve sanatlarının en olgun ürünlerini Hz. Peygamber için yazmış oldukları na't ve kasidelerde ortaya koymuşlardır. Bunlardan bazısının eseri sanat değerinden çok kazandığı şöhret bakımından diğerlerinden daha şanslı sayılmaktadır. İşte bu kervanın önde gelenlerinden biri 13. yüzyılda Mısır'da yaşamış olan Muhammed el-Busîrî'dir.

Busîrî'nin künyesi Ebû Abdullah, lakabı Şerefü'd-dîn'dir. H.609 (M.1212) senesinde Mısır'da Busîr şehrinde doğduğu rivayet edilen şairin, Ebû'l-Abbâs-ı Mürsî'nin talebesi olup iyi bir eğitim gördüğü, Hadis ve Siyer ilimlerinde büyük bir âlim olduğu, İslam dinini çok iyi bildiği gibi Yahudi ve Hıristiyanlığı da çok iyi bildiği, bu dinlerdeki tutarsızlık ve tahrifatı beyan ettiği ifade edilmektedir. H.695 (M. 1295)'te Mısır'da İskenderiye şehrinde vefat eden Busîrî'nin *Kaside-i Bürde* başta olmak üzere:

- a. El-Kasidetü'l-Hemziyye fi Medhi'n Nebeviyye
- b. Zuhru'l-Meâd fi Vezni Bâned
- c. El-Mührec ve'l-Merdûd ale'n-Nasârâ ve'l-Yahûd
- d. El-Kasidetü'l-Mudâriyye fi's-Salâti alâ Hayri'l-Beriyye
- e. Takdisü'l-Harem min Tednisi'd-Darem
- f. El-Kasidetü'l-Hamriyye
- g. Et-Tevessül bi'l-Kur'ân
- h. Divanü'l-Busîrî,

gibi eserleri de mevcuttur (Hilmi, 2013: s.9-12).

Üzerinde çalıştığımız Esâsî'nin *Kaside-i Bürde*'si de dâhil olmak üzere diğer birtakım *Kaside-i Bürde*'ler ise Mısırlı sûfî ve şair Muhammed b. Said el-Busîrî'nin Hz. Peygamber için yazdığı eserinin tercümesidir. Orijinal ismi “El-Kevâkibü'd -dürriyye Fi Medhi Hayri'l-Beriyye” olan eser “yaratıkların en hayırlısını öven inci-yıldızlar” anlamına gelmektedir. Şair Busîrî, Peygamber sevgisi ve onu rüyada görme sevinci ile dertlerinden kurtulduğu için ona, iyileşme anlamında “Bür'e” denmiştir. Hırkâlı, anlamında “Bürdiyye”adı da verilmiştir. “Bürüyen”, “Kurtuluş Kasidesi”, “Şifa Kasidesi” gibi isimlendirmelerde de bulunulmuştur (Sezer, 2000: s. 65).

Arunun basit bahriyle yazılan, yapı ve üslûp bakımından son derece sağlam ve lirik olan eser, Busîrî'nin Hz. Peygamber hakkında yazdığı ve tamamına yakını manzum olan kasidelerinden biridir (Kaya, 1998: s. 38). Gerek mevzûu gerekse edebi kıymeti itibariyle Kuran dili ile yazılmış dünya şaheserlerinin ön saflarında yer alan eser, *Kasidetü'l-Bür'e* diye anılsa da literatürde *Kasidetü'l-Bürde* olarak tanınmaktadır (Armutçuoğlu, 2009: s. 5-18). En eski kaynaklarda 160 beyit, daha sonraki nüsha ve şerhlerde 165 beyte kadar çıkan eserin 12 beyti nesib olup 16 beytinde nefsin ve nefsinin isteklerinden; 30 beytinde Hz. Peygamber'e övgüden; 19 beytinde Hz. Peygamber'in doğumundan; 10

beytinde kendisine dua edenlerden; 17 beytinde Kuran-ı Kerim'den; 13 beytinde miracdan; 22 beytinde cihaddan; 14 beytinde istiğfardan ve 9 beytinde Allah'a yakarıştan (münacaat) bahsedilir.

Çoğu Arapça olmak üzere edebiyatımızda birçok tercüme, şerh ve tahmisleri bulunan kaside Peygamber aşığı olan şairlerin bu vadiye bereketli ürünler vererek bir İslamî edebiyat oluşturmalarında önemli rol oynamıştır. Süleyman Nahîfî (1842–1879), Mustafa Maksud Resâ, Kureyşîzâde Mehmed Fevzi (1867), Muhammed Fevzî (1856)(Kuzubaş, 2007: s. 156) tahmislerinin yanı sıra Raif Mehmed (Mollacızkâde), Abbas Fevzi Dağıstanî (1893), Kemâlî Kemâleddin Mehmed Efendi (Taşköprüzâde) (Kahraman, 1991: s. 173) gibi şairlerin Türkçe; Nahîfî ve Şeyhülislâm Yahyâ'nın Arapça, Farsça hatta Said Paşa (Albayrak Sak, 2013: s.523) gibi bir kısım şairlerin de Türkçe, Arapça, Farsça üç dilde tahmisleri de kaleme aldıkları bilinmektedir.

Eserin Türkçe tercümelerinden bazıları ise Ahmed Mekkî, Abdurrahim Karahisârî (Kahraman, 1997: s. 57-107), Şemseddin Sivâsî (Albayrak Sak, 2014: s. 91-110), Marmara Müftüsü Hulûlî, Seyyid Ahmed Leâlî ve Kemal Paşazâde'ye (Saraç, 1995: s. 93-110) aittir. İslam âleminde büyük şöhret kazanmış bu kaside defalarca neşredilmiş, sayısız tercüme, şerh (şerhlerden biri Seyyid Hasan Rızâyî El-Aksarâyî'ye ait olup üzerinde çalışılmıştır.) (Cankurt, 2015:s.11), tahmis, teştir, tezyilleri yapılmıştır (Şahin, 1997: s. 56). 110'dan fazla şerh, 58 tahmis, 8 tesbi, 18 taştir, 2 tezyil ve sayısız nazirelere sahip eser Batı'da da ilgiyle karşılanıp Latinceye çevrilen eserler olma özelliğini göstermektedirler (Kaya, 2011: s. 14).

Ayrıca Hafız Seyyid Hüseyin b. Ali, Busîrî'nin metni de dâhil yapılan tahmis ve tercümeleri bir nüshada toplamış, her birini ayrı renk mürekkeple düzenlemiştir. Şerif Efendi (tahmis, siyah), asıl metin (Arapça, altın yaldız), Cami (Farsça, tercüme, kırmızı), Kemalpaşazâde (tercüme, siyah), Şemseddin Sivâsî (tercüme, siyah), Karahisârî Abdurrahim (tercüme, kırmızı), Esâsî (tercüme, lacivert), Ahmed La'î Efendi (ortada yeşil mürekkeple şerhi ve sonda siyah mürekkeple tercümesi) bulunmaktadır.

H.z.Peygamber'e olan sevgisiyle İlahiyye, Muhammediyye, Mudâriyye ve Hemziyye gibi birçok kaside yazan şairin en kıymetli kasidesi şüphesiz Kaside-i Bürde'sidir. Söz konusu eser İslam dünyasında büyük rağbet görmüş, İslami edebiyatı asırlar boyu etkilemiştir.

Busîrî'nin söz konusu kasidesinin de etkisiyle Peygamberimizin methine dair her beytinde bir söz sanatının bulunduğu kaside yazma geleneği oluşmuştur. Bu edebî türe " Bedîyyât" adı verilmiştir. Her ne kadar Cahiliye Devri'nden beri Arap edebiyatında örneklerinin görüldüğü hatta Hassân b. Sâbit ve Ka'b b. Züheyr gibi şairlerin H.z. Peygamber hayatta iken bu tür şiirler yazdığı ifade edilse de (Eğri, 2013: s. 151-152) H. 7. Asırda Ali b. Osman el-Erbilî'nin (öl.1271-72) yazdığı ve her beytini bir bedî sanata ayırdığı methiye kasideyle bu usulü ilk olarak onun ortaya koyduğu kabul edilir. Yaklaşık bir asır sonra Safiyüddin el-Hillî'nin (öl.1349) Peygamberimizin methine dair yazdığı ve her beytinde bir bedî sanatın bulunduğu 45 beyitlik kasidesi (Bahr-ı basit ile ve mim kafiyesi ile yazılmıştır) üslûp bakımından genellikle takip edilen örnek olup el-Kâfiyetü'l-Bedîyye fi'l-Medâihî'n-Nebeviyye adını taşımaktadır. Günümüze ulaşan veya haberdar olunan bu türe ait kaside sayısı 100'den fazladır. Bu türde örnek verenler yazdıkları şiirlerin ayrıca şerhini de yazmışlardır. Osmanlı ilim-kültür dünyasınca tanınan isimlerden Süyutî (ö.1505), Abdülgani en-Nablusî de (ö.1730) bu edebî türde eser veren şahsiyetlerdendir (Saraç, 2012: s. 285-286). Edebiyatta kaside-i masnû'a ile karıştırılsa da (Güleç, 2013: s. 69) Bedîyyât adı verilen ve kaside-i masnû'adan farklı olan bu türün özellikleri şunlardır: Öncelikle bu kasidelerde Peygamberimizin methi konu edilmiştir. Vezni aruzun bahr-i basit'idir. Kafiyedeki revî harfi mim'dir. (Bu, üslûp bakımından İmam Busîrî'nin Kaside-i Bürde'sinin tesirinden ileri gelmektedir.) İşlenen sanat beytin ilk anlam düzleminde görülmez, birtakım rumuzlarla ya buna işaret

edilir veya hiç edilmeden bunun bulunması şarihe ve okuyucuya bırakılır. Bundan dolayı da bu kasideler her zaman şerhe ihtiyaç duyar. Bu kasideleri yazarlar arasında ilmî yönleri edebiyatçı yönlerine ağır basan şahsiyetlerin çokluğu dikkat çekicidir (Saraç, 2012: s. 286).

Ahlakı Kuran olan bu elçiyi anlatmak, O'nun şefaatine mazhar olmak, O'na layık bir armağan sunmak vesileleri ile Hz. Peygamber'in sağlığında kendisine sunulan şüirden hoşnut kalması bu yolda yürüyenleri teşvik etmiş, şairler O en sevgili'yi layıkı vechiyle anlatabilme gayretine girmişlerdir.

İşte bu gayrete talip şairlerimizden birisi de Esâsî'dir. Hayatı, eserleri ve daha başka hiçbir soruyu cevaplayamadığımız; tezkire, biyografik kaynaklarda ismine rastlayamadığımız şair hakkında bilgiler yok denecek kadar azdır. Elde edebildiğimiz bilgilerden ilki Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi'nin verdiği şu kısa bilgidir: "Divan şairi (XVIII.a). Hayatı hakkında malumat bulunmayan Esâsî ile ilgili olarak sadece Sadeddin Nüzhet Ergun'un yazmalardan elde ettiği kısa bilgi mevcuttur."(1979: s. 90) Türk Şairleri'nde ise "Kaside-i Bürde mütercimi, XVIII. asır şairlerinden olduğunu tahmin ettiğim medrese mensubu şahsiyetlerdendir. Hayatı hakkında hiçbir menbada malumata rastlamadım. Millet Kütüphanesi'nde bir mecmuada 161 beyitten ibaret manzum bir "Kaside-i Bürde" tercümesi kayıtlıdır. Aslındaki manayı muhafazaya çalışarak yapılan bu tercümeden bazı beyitleri örnek olarak dercetmekle iktifa ediyorum."(Ergun, 1936: s. 1341) gibi kısa bir bilgi geçmekte ve sekiz beyit örnek olarak verilmektedir. Bu kaynakların verdiği bilgiler de kesinlik arz etmemektedir. Esâsî veya Şeyh Esâsî isminin şairin mahlası olması kuvvetle muhtemeldir. Mevcut bilgi ve belgelerin yetersizliği sebebiyle Esâsî'ye ait pek çok soru aydınlatılamasa da yaptığı tercümeden yola çıkarak iyi yetiştirilmiş, Arapça ve Farsçayı bu dillerden çeviri yapabilecek kadar iyi bilen bir âlim olduğunu söyleyebiliriz. Şair ve hakkında bilinmeyenlere Esâsî'nin söz konusu eseri dışında başka eserinin olup olmadığı da dâhildir.

Esâsî'nin manzum *Kaside-i Bürde* Tercümesi Hafız Seyyid Hüseyin b. Ali'nin Busîrî'nin metni de dâhil yapılan tahmis ve tercüme bir nüshada topladığı Süleymaniye Kütüphanesi, Aşir Efendi, Nu:301'de kayıtlı 7b-87b arasında yer almaktadır. Yer yer mürekkep dağılmaları nedeniyle okunamaz durumda olan bu nüshadaki bazı beyitler yine Esâsî'ye ait Millet Kütüphanesi Nu: 886'da kayıtlı daha iyi bir nüsha ile desteklenmiştir. *Kaside-i Bürde* tercümelerinin tipik bir örneği olan eser diğer tercüme eserlerde karşılaştığımız gibi ana eserin kelime hazinesinden yararlanmışır. *Kaside-i Bürde* tercüme Kurân-ı Kerîm tercüme gibi değerlendirilmiş; sekam, münfeım, ketem, şavm ve daha birçok kelime "anlamı bozmamak" adına ana metinden aynen alınmış ve aslına uygun bir tercüme ortaya konmaya çalışılmışır. Edebiyatta görülen eserin konusu aktarılarak yapılan çeviri anlayışı *Kaside-i Bürde* tercümelerinde pek uygulanmamıştır. Esâsî de eserini bu minvalde ortaya koymuştur. Bu nedenle dil yer yer ağırlaşmıştır.

Halkı ile hulkı kâmil bî-bedel şun'-ı 'acîb
Müştemil hüsni kamu eyelükler ile müttesim b.54

Böstân-ı dehrde mâdem ese bād-ı şabâ
Hâdî-i 'ıs eyleye ıtrâb-ı 'ıs için neğam b.161

Şair, Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilâtün /Fâilün vezninde kaleme aldığı, az da olsa vezin hatalarının bulunduğu 161 beyitlik manzum eserinde kafiye kullanımında da ana esere bağlı kalmıştır.

Sonuç

Bu çalışmamızda Arap edebiyatında şiir ve şairin öneminden, daha Cahiliye döneminde gelişimini tamamlamış kasideden, Kaside-i Bürdelerden, Busîrî ve onun Kaside-i Bürde'sinin edebiyata, edebiyatımıza etkilerinden ve ona yazılan tahmis ve tercümelerden kısaca bahsedilmiş, Esâsî'nin Hafız Seyyid Hüseyin b. Ali'nin Busîrî'nin metni de dâhil yapılan tahmis ve tercümeleleri bir nüshada topladığı Süleymaniye Kütüphanesi, Aşir Efendi, Nu:301'de kayıtlı 7b-87b arasında yer alan manzum Kaside-i Bürde Tercümesi ele alınmıştır. Yer yer mürekkep dağılımları nedeniyle okunamaz durumda olan bu nüshadaki bazı beyitler yine Esâsî'ye ait Millet Kütüphanesi Nu: 886'da kayıtlı başka bir nüsha ile desteklenmiş, bu nüshadaki farklılıklar gösterilmiş, iki metin karşılaştırılarak sağlam bir metne ulaşılmaya çalışılmıştır. Şairin bu ana kadar ortaya konmayan bu eserinin Türkçe mısraları okunup transkripsiyonu yapılmış, eser ilim âlemine sunulmuştur.

Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilâtün /Fâilün vezninde kaleme alınan, az da olsa vezin hatalarının bulunduğu eser, Busîrî'nin söz konusu eserine bağlı kalınarak yapılmış, manzum tercümelerden biridir. Çalışma adeta bir ibadet telakki edilen ve pek çok şairin bu bakış açısıyla kaleme aldığı eserlerdendir. Hayatı, eserleri hakkında doyurucu bilgilere ulaşamadığımız Esâsî'nin Kaside-i Bürde tercümesini ilim dünyasına sunarak, şair ve eseri hakkında az da olsa bir kapı araladığımızı umuyoruz. Bizce Esâsî bu manzum Kaside-i Bürde tercümesinde tıpkı diğer şairler gibi eserin aslındaki manayı muhafazaya çalışmış, Hz. Peygamber'e olan sevgisini bu eseriyle ortaya koyarak dinî-tasavvufi edebiyatımızın zenginleşmesinde rol oynamıştır.

Esâsî'nin Kaside-i Bürde Tercümesi²

7b	1	Yâduña düşdi mi gönüm hem-civâr-ı zî-selem Ki_akıdursın gözleründen kanlu yaşı dem-be-dem
8a	2	Kâzımeden yâ meger yil esdi geldi bü-yı dōst Yâ İzamdan şimşek oynadı gıceyken pür-zulem
8b	3	Gözlerüne noldı ağlama diseñ giryân olur Gönlüne noldı gider hüzni diseñ ister o ğam
9a	4	Şöyle mi şanur ki 'aşık sevgisi şaklu ola Şol ikinün ortasında kim biri od biri nem
9b	5	Ger hevâ olmasa dökmezdün talele üzre yaşuñ Gözden uyhuñ kaçmaz idi yâd idüp bân ü 'alem
10a	6	Niçesi inkâr idersin 'aşkı varken şâhidin 'Âdil ü nâfiz birisi dem' birisi seğam

² "M" Millet Kütüphanesi; "VB": Vezin Bozuk.
Eserin M' nüshasında yuvarlak eklerin daraldığı gözlenmiştir.

- 10b 7 'Aşkî şābit kıldı yüzde hattı eşk ü lâğarı
Şan iki yanağın eşk üzre bahār ile 'anem
- 11a 8 Gönlüme geldi hayāl-i yār gözden gitdi h'āb
'Aşka 'ādet-durur her lezzet içinde elem
- 11b 9 Ey beni 'aşk içre kınayan kişi ma'zūr tut
Luft kıl inşāfa gel 'özrüm kabūl it kıl kerem
- 12a 10 Saña zāhir oldı hālim tıydı a'dā sırrımı
Nāme-i derdimde hattāt-ı ezel yazmadı rakam
- 12b 11 Sen baña kılduñ naşihat tutmadum ben gūşımı
Ehl-i 'aşka 'ādet olmuşdur melāmet de şamem
- 13a 12 Töhmet itdüm pīrlık pendı beni lev m idicek
Dürdur gāyetde pend-i şeybden gerçi tühem
- 13b 13 Nefs-i emmārem naşihat kılmadı hergiz kabūl
Bilmedüğünden nicesi korkudur şeyb ü herem
- 14a 14 Konuk ağırlamak için bir iyi iş itmedi
Kondı mihmān başıma olmadı benden muhteşem
- 14b 15 Bilmeseydüm konuğa 'izzet kılamayacağum
Ketm iderdüm şakalumuñ ağına urup ketem
- 15a 16 Kim-durur yola getüre iş bu azgun nefsimi
Nitekim hayl azgunımı getirür yola lücüm
- 15b 17 İsteme 'işyān ile ger ola nefsün şehveti
Şehveti kılar kavī olsa yimekle pür-şikem
- 16a 18 Tıfl gibidür bu nefis mādām ki süd virseñ emer
Līk südden kesseñ anı olur ol dem münfeṭum
- 16b 19 Kıl hāzer nefsün hevāsından ki hākim olmaya
Kānde kim hākim hevā-yı nefis ola dīn ola kem

- 17a 20 Nefsüñe rıfk u ri'âyet kı l ki tâ kı la 'amel
Alicak haz ol 'ibâdetden anı da çekme ğam
- 17b 21 Kişiy e şerbet virür emmâre lîkin zehrdür
İçer anı bilemez vardur disem içinde sem
- 18a 22 Tokluk açlık fitnesinden havf eyle dâ'imâ
Ğâyet açlıktan gehî olur ki hayr olur tuham
- 18b 23 İtdüğün 'işyân için tolan gözün yaşını dök
Rabbün dergâhına eyle tazarru' kı l nedem
- 19a 24 Ol muhâlif nefis-ile şeytâna dağı 'âsî ol
Gerçi saña pend dağı itse_anları bil müttehem
- 19b 25 Anlara haşm ü hakem yüzünden olmağı l mu'tî
Çün bilürsün niçe olur hîle-i haşm ü hakem
- 20a 26 Hakkâ istiğfâr iderem şol 'amelsüz kavlden
İsterem zürriyyet andan kim ola şâhib-'akam
- 20b 27 Hayr ile emr eyledüm saña velî ben itmedüm
Bakma söyleyene bak sözine dir ehl-i hikem
- 21a 28 'Âhiret zâdı için bir nâfile işlemedüm
Kılmadum ğayr-ı şalât-ı farz ü ğayr-ı farz-ı şavm
- 21b 29 Zâlim oldum sünnetine enbiyâ sultânınun
Şubhâdek kâ'imliğinden ayağı oldı verem
- 22a 30 Açlığandan taş bağlardı mübârek karnına
Anun altında be-ğâyet mertebe nâzûk edem
- 22b 31 Geldi altundan yüce taşlar kabûl it didiler
Eyledi i'râz izhâr itdi ğâyetde şemem
- 23a 32 Terk-i dünyâ kıldı zühdinden zarûret var iken
Her ne deñlü kim zarûret olsa ğâlibdür 'aşam

- 23b 33 Meyl-i dünyâ niçe kılsun k'ol tıfıldur³ anuñ
Olmasa çıkmaz idi ketm-i 'ademden berr ü yem
- 24a 34 Kâ'inātuñ eşrefi fahr-ı Muḥammed ekmeli
Seyyid-i mülk-i 'Arab sulṭân-ı iqlım-i 'Acem
- 24b 35 Emr idici nehy idicidir nebîmüz bir eḥad
Yoḡ kim andan gerçek ola lâ dise yâḥûd ne'am
- 25a 36 Ol Ḥabîbu'llâhdan umar şefâ'at ümmeti
Dilese 'âşileri rabbinden ol şâhib-kerem
- 25b 37 Da'vet itdi kullarını Ḥaḡḡa tutan emrini
Fî'l-ḡaḡıka dutmuş olur ḡabl-i ḡayr-ı münfaşım
- 26a 38 Enbiyâdan fâ'ik oldı ḡalkda hem ḡulḡda
Anda ḡatm oldı nübüvvet hem daḡı 'ilm ü kerem
- 26b 39 Enbiyâ cümle Resûlullahdan eylerler ricâ
Her ne olur baḡrıdan⁴ ḡarḡ ola yaraşır diyem
- 27a 40 Enbiyâ yirlü yirince kıldı öñinde vuḡûf
'İlmden bir noḡta ola ḡatı yâ şâhib-ḡikem
- 27b 41 Oldur ol kim şüret-i ma'nâsını kılp tamâm
Kendüye maḡbûb idindi şâhib-i levḡ ü kalem
- 28a 42 Gelmedi gelmez meḡâsinde aña beñzer beşer
Cevher-i ḡüsn-i Muḥammed oldı ḡayr-ı münḡasım
- 28b 43 Ḥazret-i 'İsâya didügin naşârânuñ dime
Her ne dirseñ Aḡmediñ medḡinde di iy mâ-ḡakem
- 29a 44 Nisbet eyle zâṭ-ı pâkine ne kim olsa şeref
Nisbet eyle ḡadrine her ne ḡadar olsa 'ızam
- 29b 45 Faẓl ü câḡ ü rütbe vü ḡadrine ḡad yoḡdur anuñ
Niçe rüşen eyleye bile anı bu nuḡḡ-ı fem

³ M.'de "tıfeylîdür"

⁴ M.'de "baḡrıdan"

- 30a 46 Olsa idi mu'cizâti kadrine göre 'azîm
Cân bulurdu⁵ nâmı yâd olsa hâk olmuş rimem
- 30b 47 'Akl 'âciz oldıgılen bize teklif itmedi
Râzı olduğ emrine biz dağı bî-reyb ü nehim
- 31a 48 Fehm-i ma'nâ-yı Hâbibu'llâhda 'âcizdür 'uqûl
Bir ehad yokdur ırak yakın k'ide anı fehim
- 31b 49 Gıdgıde_ıraqdan güneş gibi⁶ kiçirek⁷ görünür
Dîdenüñ nûrın⁸ kamaşdurur aña bulsa emem
- 32a 50 Halk-ı dünyâ niçe idrâk eylesün mâhiyyetin
Uyğudadurlar⁹ bile her kişi uyandıgı dem
- 32b 51 'İlimüz irişdügi bu kim beşerdür ol Resül
Kâinātuñ¹⁰ yigregidür ol nebiyy-i muhteşem
- 33a 52 Her ne deñlü kim getürdi mu'cize Rüs-i kirâm
Ol Muğammed nürıdır hep cümlesine münkaşem
- 33b 53 Ol risâlet âsumânında güneş gayrı nücüm
Rû-şinâsî encümün zâhir olur vaqt-i zulem
- 34a 54 Halkı ile hulkı kâmil bî-bedel şun'-ı 'acîb
Müştemil hüsni kamu eylükler ile müttesim
- 34b 55 Şanki nâziük gül-durur¹¹ yâhüd şeref bureında mâh
Bağrveş dâ'im keremde dehrveş 'âlî-himem
- 35a 56 Heybeti-y-le yalıñuz çursa gören şanur-ıdı
Bir yire gelmiş dururlar 'asker ü hayl ü haşem

5 M.'de "bulurdu"

6 M.'de "Göge"

7 M.'de "küçürek"

8 M.'de "nürından" VB.

9 M.'de "Uyğudadırlar"

10 M.'de "Kâinātuñ"

11 M.'de "güldür" VB.

- 35b 57 Lü'lü-i meknûn-durur gūyâ şâdef içre sözi
'Âleme kıldı nişâr ol dürden ol şâhib-kerem
- 36a 58 Cism-i pâki tırduğı yirdür zemînüñ eşrefi
Devlet anuñ kim öpe ol âsitâmı kıla şem
- 36b 59 Toğduğı dem zâhir oldu 'unşuru gökçekligi
Pâkligiylen oldu aña mübtedâ vü muhtetem
- 37a 60 Bildiler Fürs ehli şimden girü irer anlara
Bî-nihâyet derd ü miñnet bî-'aded renc ü niķam
- 37b 61 Tāk-ı Kısra oldu şak toğduğı gice ol Resül
'Askerinüñ nite kim aĥvâli ġayr-ı mülte'im
- 38a 62 Söndi¹² tersâlar odı kılup teessüf ġâline
Şuyunu kırutdı ırmaġuñ sedem ya'nî nedem
- 38b 63 Sâve ġam-gîn oldu yire batduğı içün şuyı
Şu yerine oldu ehlinüñ içi pür-ġayz ü ġam
- 39a 64 Şanasın kim âteşi şu gibi oldu serd ü ter
ġüzn-ile gūyâ ki şu od gibi oldu pür-zaram
- 39b 65 Nür-ı zâtı tođıcaķ cin didi budur ġaķ Resül
Zâhir itdi lafzı vü ma'nâsı ġaķķı dem-be-dem
- 40a 66 Kör ü şaġır oldılar ibşâr ü inzâr idicek
Görüp işitdürmedi küffâra 'umy-ile şamem
- 40b 67 Virmiş iken anlara kâhinleri oñdın ġaber
Kim bozulur dîniñüz¹³ irer bize renc ü elem
- 41a 68 Gökde yıldızlardan âteş atılup şeytânlara
Yırde yüz üstine düşdi gördiler cümle şanem

¹² M.'de "Söyündi"

¹³ M.'de "dîniñüz"

- 41b 69 Çün şühüb sürdi şeyâfîni tarîk-ı vahyden
Başlarına teng oldu cünd-i¹⁴ İblisüñ Harem
- 42a 70 Kaçmada gūyâ Yemen ebṭālî idiler veya
Şol kavim kim bir avuç toprağ ile oldu 'adem
- 42b 71 İtdi tesbîh eyleyüp iki mübârek keffine
Nite itdi Yûnusı ḥût olmuş iken mülteḳam
- 43a 72 Da'vetine geldi ağaçlar oluban sācidāt
Yürüyü yürüyü sākı üzre anlar bî-ḳadem
- 43b 73 Döndi girü yirine yazardı yirde kökleri
Nitekim levḥ üstüne kâtib yazar çekse ḳalem
- 44a 74 Var idi buluḫ gibi her ḳande gitse sāyebân
Şaḳlar idi cismini tā irmeye gündem elem
- 44b 75 İçerem and iki şaḳ olan ḳamerle kim anuñ
Ḳalbine var nisbeti kim oldu mebrürü'l-ḳasem
- 45a 76 Ğâr-ı kûh-ı Sevr oldu cāmî'-i ḫayr ü kerem
Oldı küffāruñ gözi kôr anda oldukları dem
- 45b 77 Şıdḳ-ile Şıddıḳı ol ğâr içre kimse görmedi
Didi kâfirler bu ğāra başmamış kimse ḳadem
- 46a 78 Beyza ḳomadın gügercin urmadı tār 'ankebût
Şandı kâfirler o ḫalkuñ ḫayrı üstine ḳadem
- 46b 79 Ḥaḳ Te'ālâ şaḳladı a'dāsı şerrinden anı
Olmadı ḫacet-i zırh aña daḫı 'ālî-uḫum
- 47a 80 Baña zulm itdükce gerdün istedüm andan emân
Ḳılmadı illâ civār-ı Muştafâ def'-i zulem
- 47b 81 İki 'âlemde yüzi şuyına her ne istedüm
Her murādımdan ziyâde buldum iḫsân ü kerem

¹⁴ M.'de "cend"

- 48a 82 Vaḥyi inkār eyleme düşünde kim ḳalbi anuñ
Uyanuḳdı uyḳusından nite uyandıḡı dem
- 48b 83 Evvel-i vaḥy-i nübüvvet oldu düşünde aña
Olmadı uyḳusu¹⁵ münker nite ḡ'āb-ı muḫtelim
- 49a 84 Zî-Te'ālallāh degildir kesb ile vaḥy-i rüsul
'İlm-i 'ayn ile nebî olmadı hergiz müttehem
- 49b 85 Niçe kişiye şifā virdi mübārek ayası
Niçe Mecnūn ü lemem ehlini ol ḳurtardı hem
- 50a 86 Eyledi zā'il du'āsı ḳaḫt yılın ḫalkdan
Oldı ḫattā ol sene çün ḡurre-i ḫayl-i dehem
- 50b 87 Eyledüḡi dem du'ā yaḡdı yire bārān-ı ḫayr
Şanki vādiler bahir oldu veyā seyl-i 'Arim
- 51a 88 Ḥüsn-i dürrüñ muntazam olmaḡ-ıla olur mezîd
Olmasa ger muntazam olmaya anuñ ḳadri kem
- 51b 89 Tüt ḳulaḡuñ mu'cizātun diyeyin rüşen ola
Zulmet-i şebde nite āteş yana fark-ı 'alem
- 52a 90 Her ne deñlü¹⁶ medḡ olunsa ḫaḳ medḡi olmaya
Andaki faẓl ü ḫikem cüd¹⁷ ü kerem ḫulḳ ü şiyem
- 52b 91 Nāzil oldu Aḫmede āyāt-ı Ḥaḳ raḫmāndan
Vaşf-ı elfāzı ḫudūş vaşf-ı ma'nāsı ḳidem
- 53a 92 Bir zamāna muḫterin olmadı virdi ol ḫaber
Niçe olısar ma'ād ü n'oldı 'Ād ile İrem
- 53b 93 Ḳaldı bāḳi yanımızda mu'cizātuñ yigregi
Bir nebīden mu'cize olmadı böyle müstedem

¹⁵ M.'de "uyḳusu"

¹⁶ M.'de "deñlü" yok. VB.

¹⁷ M.'de "faẓl ü kerem ḫikem ü cüd"

- 54a 94 Oldı aḥbârı muḥakkem kalmadı şâhib-şikāk
Şübhe irādunda vü olmadı muhtâc-ı hakem
- 54b 95 Ceng iden Qur'ân ile âḥir nedâmet eyledi
Ġâyet-ile düşmen olana bıraḳdurdı selem
- 55a 96 İtdi red Qur'ân belâgatle mu'arız olanı
Red ider cânını şaḳlar nite ğayretlü ḥarem
- 55b 97 Mevc-i deryâ gibi ma'nâsına yok pâyân-ı ḥad
Dür-ile mercândan artuḳ oldu ḥüsni her kıyem
- 56a 98 Şol 'acâyib k'anda olunmaya iḥşâ vü 'aded
Her ne deñlü oḳusan tekrârını virmez se'em
- 56b 99 Gözi aydın ola oḳıyan kişinüñ ben¹⁸ didüm
Çün Ḥaḳuñ ḥablini bulduñ bek tut ol ehl-i 'iṣâm
- 57a 100 Ḳorḳuben nâr-ı cehennemden oḳursañ ger anı
Eyleye nâr-ı ceḥîmi anı vird itmek şebem¹⁹
- 57b 101 Oḳıyanuñ yüzini aḳ eyler ol bir ḥavzdur
Gerçi kim olsa yüzi kara 'uşâtuñ çün ḥimem
- 58a 102 Ma'deletde oldu ol ğüyâ ki mizân ü sırât
Ṭoĝrı yol yok ḥalka andan ğayrı aṣlâ biş ü kem
- 58b 103 Ger ḥasûd inkâr ide anı tecâhül eyleyüp
Sen 'aceb kılma anı ider²⁰ ḥazâkat-le fehim
- 59a 104 Kôr olan kişi ğüneş aydınlıĝın inkâr ider
Nitekim şü lezzetin inkâr ider şâhib-seḳam
- 59b 105 İşigi ḥalka meṭâf olanlaruñ sen yigregi
Sâî vü râkib saña kılur teveccüh dem-be-dem

¹⁸ M.'de "ben" yok. VB.

¹⁹ M.'de "şiyem"

²⁰ M.'de "ider anı"

- 60a 106 İ'tibâr ehli olana âyet-i kübrâ özüñ
Nî'met-i 'uzmâ vücūduñ halk-ı 'âlem muğtenem
- 60b 107 Bir gice kılduñ Haremnden Mescid-i Akşâyı²¹ seyr
Nitekim seyr eyleye bedr olsa gice pür-zulem
- 61a 108 Menziliñ oldı yüce dergâh-ı Hâkdan ol gice
Bir yire irdüñ ki²² anda başmadı kimse kadem
- 61b 109 Enbiyâ vü mürselîn ol gice taqdîm itdiler
Sen Resûli nite taqdîm ide maḥdûm-ı ḥadem
- 62a 110 Yidi²³ çarḥı enbiyâ vü Cebrâ'îl-ile geçüp
Anlaruñ içre sen idüñ ol gice²⁴ şâhib-'alem
- 62b 111 Sidreden geçdüñ öte varduñ cenâb-ı Hâzrete
Andan ilerü melâ'ik efzalı başmaz kadem
- 63a 112 Menziliñe göre alçak oldı her 'âlî-makâm
Bir yire irdüñ ki yektâ olduñ anda çün 'alem
- 63b 113 Görüp işidilmediği menzile bulduñ vüṣûl
Saña keşf oldı 'atâ-yı sırr-ı bâb-ı mûktemem
- 64a 114 Saña virilen sa'âdet kimseye virilmedi
Lütf-ile iḥsân ü fazlın Hâk saña kıldı etem²⁵
- 64b 115 Oldı miqdâruñ yüce rütbeñ maḥâmuñ key bülend
Vaşf olunmaz Hâk saña virdüğü ulu ni'am
- 65a 116 Zî-sa'âdet zî-beşâret bizlere iy müslimîn
Kıldı Hâk bize 'inâyet rûkn-i ğayr-ı münhedim
- 65b 117 Enbiyânuñ ekremin Hâk bize gönderdi resûl
Kıldı anuñ yüzi şuyına bizi ḥayr-ı ümem

---

²¹ M.'de "Akşâya"

²² M.'de "irdüñ gice"

²³ M.'de "Yedi"

²⁴ M.'de "gece"

²⁵ 114b ve 115b Aşir Efendi nüshasında aynıdır.

- 66a 118 Dillerin korkıtdı a'dānuñ şadā-yı bi'şeti
Nāgehān āvāzeden şol resme kim ürker ğanem
- 66b 119 Gönderilen kıldı a'dāsi tenin her cengde
Nite kaşşāb olan aşar lahmı toĝradıĝı dem
- 67a 120 Kaçdı cengden 'adūlar ğıbtā eylerken aña
Oldılar a'zāsı hem pervāz 'uqāb u raĝam
- 67b 121 Şol gice kim ceng-ile anuñ hirāsından 'adū
Bilmedi ta'dādım ğayr-ı şeb-i māh-ı ħaram
- 68a 122 Oldı dīn sādāt ile ğüyā ki mihmān-ı 'adū
Düşmeni kaçana 'atşān lahmına olup ħarem
- 68b 123 'Askerī deryāsını çekdi süvār idüp ħamu
Pehlevānlar²⁶ içlerinde oldı mevc-i mülteim
- 69a 124 Şevket-i dīn-i rızā-yı Ħaĝ için çalışdılar
Kılmaĝa küffārı müste'sıl ser-ā-ser muştalem
- 69b 125 Millet-i İslām ü dīn-i Ħaĝ ğarīb ü ħörken
Buldı ħavm-i aĝrabā oldı mükerrerrem muhterem
- 70a 126 Bir sa'ādetlü ata devletlü bir er buldı dīn
İrmeye tā ħaşr olunca aña ālām-ı yetim
- 70b 127 'Asker-i İslāmuñ oldı her biri ğüyā ki küh
Ħaşmına şor anlaruñ ne gördiler her muştadım
- 71a 128 Şor Ħuneyn-ile Uĝud Bedr ehlinüñ aĥvālını
Niçe gördiler vebādan ħatıraĝ mevt ü elem
- 71b 129 Aĝ-iken²⁷ sürĝ idi şimşir-i ğuzātı ħün-ı küfr
Rüşen oldı şem'-i dīn²⁸ maĥv oldı küfr-i pür-zulem

²⁶ M.'de "Pehlüvānlar"

²⁷ M.'de "aĝ iken"

²⁸ M.'de "dīn" yok VB.

- 72a 130 Haft-ı sürhî yazdılar oldı kalem seyf ü sinân
Kalmadı²⁹ cism-i 'adūdan cism-i ğayr-ı mün'acem
- 72b 131 Pehlevānlıklarına³⁰ sīmāları oldı nişān
Büy ü rengi birle mümtāz ola verd-ile selem
- 73a 132 Vaqt-i heycādan zühūr eylerler anlar çün silāh
Evde olurlar gül ekmāmında gibi müktetem
- 73b 133 Şan dıraht-ı kühdur her biri olduĝ da süvār
İremez birbirisinden³¹ peyk-i ādem bir qadem
- 74a 134 Ditredi düşmenlerūn gönli bulardan korquban
İtmediler farkın insān-ile hayvānuñda hem
- 74b 135 Her kimūñ yardımcısı ola Resūlullāh eger
Uğrasa şîr üstüne şîr eyleye 'azm-i ecem
- 75a 136 Bir şadîkı yok-durur olmaya nuşret aña yār
Bir 'adūsı yok-durur olmamış ola müntakım
- 75b 137 Milleti hırzında kıldı ümmetin āsūde hāl
Yavruların niçe şaklar şîr idüp mesken ecem
- 76a 138 Kim cedel kıldı kelām-ı Haq-ile düşdi yire
Oldı bürhān ile mülzem şol kişi ki oldı haşm
- 76b 139 Mu'cize yiter kemāl-i 'ilm ü fazl ümmi iken
Vaħyden evvel yetim iken mü'eddeb ola hem
- 77a 140 Hıdmet itdüm aña bu medh-ile ümmid eyleyüp
Zenb-i 'ömrüm 'afv ola didüm şîr itdüm hıdem
- 77b 141 Ğayr-ı Haqka itdügüm hıdmet hevāda sözlerim
Oldı boynımda 'alāmet nitekim hedy ü ne'am

²⁹ M.'de "Kılmadı"

³⁰ M.'de "Pehlūvānlıklarına"

³¹ M.'de "birisinden"

- 78a 142 İki hâletde sıbâğıyyete uydum hâşilum
Olmadı illâ ki zenb ü ma'siyet işm ü nedem
- 78b 143 Key hasâret irdi nefse kim ticâret eyledi
Dîn-i dünyâ-ile şatun almadı ol bî-nehem
- 79a 144 'Âcil-i dünyâya her kim şatdı 'uqbâ âcilin
Ġabn-ı fâhiş olur itdüğü kamu bey' ü selem
- 79b 145 Her ne deñlü kim günâh itdümse 'ahdüm bozmadum
Tutmuşam hâbl-i Resûli muhkem elden kıozamaz
- 80a 146 İsmüm anuñ ismi olduğından ihsân umaram
Ol-durur erbâb-ı fazluñ serveri şâhib-kerem
- 80b 147 Dest-i fazlı rüz-ı mahşerde elim tutmaz ise
Ben şırâ-ı müştakîm üzre ayak niçe başam
- 81a 148 Mücrim ü muhtâca hâşâ kim şefâ'at itmeye
Yâ civârında olanlar ola ğayr-ı muhterem
- 81b 149 'Akl ü fikr ü tab'ımı medhine meşğül eyledim
Umaram andan meded her kes meded umduğı dem
- 82a 150 Her ne deñlü kim fakîr olsañ kıılır luţf-ı ğanı
Bitürür rengin çiçekler olcağ yağmur ekem
- 82b 151 Kılmadum ol pâdişâhuñ medhini dünyâ için
Nitekim kııldı Züheyr anuñ için medh-i Herem
- 83a 152 Melce'üm yokdur kapuñdan ğayrı iy halk ekremi
İki 'âlemde tapuñdan umaram fazl ü kerem
- 83b 153 İntikâmı-y-la tecellî idicek Rabb-i kerîm
Eyleseñ baña şefâ'at mertebeñ olmaya kem
- 84a 154 Ba'zı cüduñdan-durur dünyâ-ile hem âhîret
Ba'zı 'ilmüñden-durur Levhe ne yazdıysa Kalem

- 84b 155 Kesme rahmetden ümîd iy dil günâhuñ olsa çok
Mağfiret bahrında zenbi 'âlemüñ bir katreyem
- 85a 156 Umaram taqsîm-i rahmet kılıcağ Rabbüm kıla
Fazl ü ihsânımı cürm ü zenbe göre münkasım
- 85b 157 Eyleme yâ Rab cenâbuñda ricâmı mün'akis
Hem 'inâyet kıl sühûletle hısâbumı virem
- 86a 158 İki 'âlem içre kıl ben kuluña yâ Rab lütuf
Yok-durur ehvâle şabr ü tākātüm sen kıl kerem
- 86b 159 Raḥmet-i in'âmunuñ ebrine emr it dâ'imâ
Yağdura bārân-ı ifzâlün Resûle dem-be-dem
- 87a 160 Āline aşḫâbına etbâ'ına daḫı selâm
Ehl-i 'ilm ü ḫilm ü takvâ pāk-ilen ehl-i kerem
- 87b 161 Böstân-ı dehrde mâdem³² ese bād-ı şabâ
Ḥādî-i 's eyleye ıtrâb-ı 's için neğam

Kaynakça

- Alan, Hüseyin (2014). *Siyerin Gölgesinde Hz. Peygamber Öncesi Mekke ve Arabistan*. İstanbul: Beyan.
- Armutçuoğlu, İlhan (2009). *Kaside-i Bürde*. İstanbul: Erkam.
- Cankurt, Hasan (2015). *Seyyid Hasan Rızâyî El-Aksarâyî Hayatı, Sanatı, Eserleri ve "Miftâhu's-Sa'âde" adlı Manzum Kaside-i Bürde Şerhi*. Aksaray: Aksaray Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yay.
- Çağatay, Neşet (1957). *İslamdan Önce Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.
- Çavuşoğlu, Mehmed (1986). *Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı II. Divan Şiiri-Kaside*. İstanbul: Türk Dil Kurumu.
- Çelebi, Ahmet (1997). *İslam Öncesi Mekke ve Tarih Anlayışımız*. Çev.H.Fehmi Ulus. İstanbul: Seriyeye Kitapları.
- Eliaçık, Muhittin (2009). "Şemsi Paşa'nın Manzum ve Muhtasar Vikâyetü'r-Rivâye Tercümesi". *Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi* 2: s. 16-49.
- Eğri, Sadettin (2013). "Edebiyatta Bediyyeler ve Bir Kaside-i Masnû'a İncelemesi". *Bilig. Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi* 65: s. 151-164.
- Ergun, Sadeddin Nüzhet (1936). *Türk Şairleri*. C. 3. İstanbul: 1341.
- Furat, Ahmet Suphi (1996). *Arap Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Güleç, İsmail (2013). "Kaside-i Masnû'a İle Bediyye Aynı Şey midir?" *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* XLVIII: s. 63-70.

³² M.'de "mâdâm"

- Izutsu, Toshihiko (2013). *Kur'an'da Dinî ve Ahlâkî Kavramlar*. Çev. Selahattin Ayaz. İstanbul: Pınar.
- Hilmi, Ö. Faruk (2013). *Kelime Manah Kaside-i Bürde Şerhi, Fazileti, Havas ve Esrârı*. İstanbul Tuğra Neşriyat.
- Kademoğlu, Mahmut (2000). *Kaside-i Bürde. Şâmil İslam Ansiklopedisi*. C.4. İstanbul: Şâmil Yay.
- Kahraman, Bahattin (1991). "Bûsîrî'nin Kasîde-i Bürde'si Etrafında Yazılmış Türkçe Eserler" .*S.Ü. Fen-Edebiyat Fak. Edebiyat Dergisi* S.6, s.167-174.
- Kahraman, Bahattin (1997). "Le'âli ve Abdurrahîm Karahisârî'nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercümeleri" .*Türkiyat Araştırmaları Dergisi* S.4, s.57-107.
- Kaya, Mahmut (2011). *Kaside-i Bürde'yi Türkçe Söyleyiş*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Kaya, Mahmut (1998). "İmam Busîrî ve Kasîde-i Bürde" .*Altınoluk Dergisi*, S.154, s.38.
- Kuzubaş, Muhammet (2007). "Muhammed Fevzî'nin Miftâhu'n-Necât Adlı Eseri" (Kasîde-i Bürde Tahmis ve Şerhi). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 1/1, s.156-192.
- Sak, Vesile Albayrak (2013). "Said Paşa'nın Kaside-i Bürde Tahmisi" .*Turkish Studies-İnternational Periodical For The Language, Literature and History of Turkish or Turkic* 8/9, s. 523-559.
- Sak, Vesile Albayrak (2014). "Şemseddin Sivâsî'nin Kaside-i Bürde Tercümesi" .*Turkish Studies-İnternational Periodical For The Language, Literature and History of Turkish or Turkic* 9/3, s.91-110.
- Saraç, M. A.Yekta (2004). "Salahaddin-i Uşşakî'nin Belâgat İle İlgili Eseri ve Bu Eserdeki Edebî Terimler" .*İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* XXXI, s.281-318.
- Saraç, M. A.Yekta (1995). *Şeyhülislam Kemal Paşazâde: Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve Şiirleri*. İstanbul: Risale Yay.
- Sezer, İ.Hakkı (2000). "Kaside-i Bürde ve Nesir ve Manzum Tercümesi" .*Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.1, s.65-88.
- Şahin, E. Sıddık (1997). *Kaside-i Bürde'nin Türkçe Şerh ve Tercümeleri*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* (1977). Devirler-İsimler-Eserler-Terimler. C.5. İstanbul: Dergâh Yay. 212-214.
- Yeniterzi, Emine (2010). "Bir Edebi Tür Olarak Na'tlar" .Uluslararası Mevlid Sempozyumu. Ankara:Türkiye Diyanet Vakfı Yay.